

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ

Богатирьова Є. М., викладач

Одеський національний економічний університет

Податкова реформа є важливою складовою проведення фінансової реформи в країні та сприяє досягненню загальних стратегічних задач соціально-економічного розвитку держави. Однак при її запровадженні не завжди враховувався стан в економіці країни та недостатнім чином проводився аналіз результатів її проведення, а саме оцінки її ефективності.

Під ефективністю податкової реформи ми розуміємо рівень досягнення запланованих результатів та витратності на їх отримання.

Одним з індикаторів ефективності податкової реформи є податкове навантаження.

Важливим є визначити сутність поняття податкового навантаження.

Так, податкове навантаження розглядають як на рівні держави так і на рівні окремих підприємств. Нами було проведено аналіз визначень податкового навантаження саме на макрорівні, тобто на рівні держави.

При визначенні сутності податкового навантаження виділяють дві сторони:

- якісну;
- кількісну [1, с. 4-5], [2, с. 78].

Якісна характеристика податкового навантаження проявляється в його визначенні як показнику, що вказує на ефект від впливу податків та порівняння до них платежів на соціально-економічне становище в країні, тобто визначає рівень ефективності втручання держави через податкову систему.

Кількісна сторона податкового навантаження проявляється в тому, що завдяки ньому можна визначити рівень розподілу та перерозподілу ВВП в країні через податкові важелі.

При розрахунку податкового навантаження існують різні методики розрахунку:

1. Враховується частина ВВП, що перерозподіляється лише через податкові надходження Зведеного бюджету.
2. Враховується частина ВВП, що перерозподіляється не лише через податкові надходження Зведеного бюджету, а й за рахунок внесків до позабюджетних фондів.
3. Враховується не лише податкові надходження та внески до цільових фондів, а й інші складові (трансакційні витрати, витрати на утримання податкових органів, суми недоїмки, передплати та інші).

На нашу думку, при розрахунку податкового навантаження слід враховувати не лише податкові надходження, а й внески до державних позабюджетних фондів, які також носять податковий характер.

Тобто, податкове навантаження на рівні держави слід розраховувати за такою формулою:

$$\text{ПН} = \frac{\text{ФПН} + \text{ВПФ}}{\text{ВВП}} * 100 \%, \quad (1)$$

де ПН – податкове навантаження; ФПН – фактичні податкові надходження; ВПФ – внески до позабюджетних фондів; ВВП – валовий внутрішній продукт.

Відокремлюючи в залежності від змін стратегії податкової політики окремі етапи податкової реформи, розглянемо динаміку податкового навантаження на економіку країни та як при цьому змінювалися основні макроекономічні показники (див. табл. 1).

Перший етап податкової реформи пов'язаний з підвищенням рівня податкового навантаження (з 25% у 1992 році до 40% у 1994 році, тобто на 15 в. п.). Необґрунтовані заходи податкової політики та збільшення частки перерозподілу ВВП через податкові важелі призвели до погіршення соціально-економічного становища в країні, що відбилося на зменшенні всіх основних макроекономічних показників. Так, спостерігалось зменшення індексу фізичного обсягу ВВП, а в 1994 році цей показник склав лише 77% від показника попереднього року.

На другому етапі податкової реформи, враховуючи погіршення стану соціально-економічного розвитку країни, були проведенні суттєві зміни у податковій системі, що дозволило зменшити рівень податкового навантаження до 28 % у 1999 році в порівнянні з 35% на початку цього періоду (тобто податкове навантаження в 1999 році в порівнянні з 1994 роком зменшилося на 7 в. п.). Це сприяло уповільненню темпів падіння основних макроекономічних показників та покращенню соціально-економічного становища в країні. Так, обсяг ВВП в 1999 році досяг 100 % від рівня попереднього року. Спостерігається і підвищення обсягів реалізованої промислової та сільськогосподарської продукції, обсягу інвестицій в основний капітал.

На третьому етапі відбувається піднесення та економічний розвиток в країні, що простежується на збільшенні рівня всіх макроекономічних показників. За рахунок збільшення прибутків і доходів платників податків відбувається і підвищення показника податкового навантаження з 26% у 2000 році до 34% у 2010 році (тобто на 8 в. п.).

Четверний етап податкової реформи пов'язаний із значними змінами в податковій системі, початком дії Податкового Кодексу України та підвищенням рівня податкового навантаження. Збільшення податкового навантаження в порівнянні з попередніми періодами призвело до зменшення основних макроекономічних показників в країні.

Табл. 1. Динаміка податкового навантаження на економіку країни та основних макроекономічних показників за 1992-2012 роки*

Етапи податкової реформи	Роки	Податкове навантаження, %	Індекс обсягу ВВП, % до попереднього року	Індекс обсягу промислової продукції, % до попереднього року	Індекс продукції сільського господарства, % до попереднього року	Індекс інвестицій в основний капітал, % до попереднього року
I етап	1992	25	90	94	92	63
	1993	35	86	92	102	90
	1994	40	77	73	84	77
II етап	1995	35	88	88	96	72
	1996	32	90	95	91	78
	1997	34	97	100	98	91
	1998	31	98	99	90	106
	1999	28	100	104	93	100
III етап	2000	26	106	112	110	114
	2001	28	109	114	110	121
	2002	31	105	107	101	109
	2003	32	110	116	89	131
	2004	30	112	113	120	128
	2005	34	103	103	100	102
	2006	35	107	106	103	119
	2007	35	108	108	94	130
	2008	36	102	95	117	97
	2009	35	85	78	98	59
	2010	34	104	111	99	99
IV етап	2011	38	105	108	120	122
	2012	38	100	98	96	108

*Складено та розраховано автором за даними Держкомстату України.

Таким чином, можна зробити висновок, що податкове навантаження є важливим індикатором ефективності податкових реформ та його рівень суттєво впливає на зміну основних макроекономічних показників. Однак слід пам'ятати, що при оцінці ефективності податкових реформ, поряд з рівнем податкового навантаження, потрібно враховувати і інші показники.

Література

1. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 4-12.
2. Канцур І. Г. Теоретичні засади податкового навантаження / І. Г. Канцур // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – 3 (50). – С. 77-82.